

14.11.2024

לכבוד ועדת עובדים זרים

כנסת ישראל

נייר עמדה: אכיפת זכויות עובדים זרים

החלטת הממשלה מס' 1752 מוצגת ומציגה עצמה כצעד חשוב להגנה על זכויותיהם של מהגרי עבודה בהיבטי אכיפה ופיקוח. אלא שבפועל, בחלוף חצי שנה לקבלת ההחלטה, כל שיצא ממנה הן רק עוד ועוד החלטות על הבאת עוד ועוד מהגרים לעוד ועוד ענפים, מחוץ להסכמים בילטרליים ועם דמי תיווך; ומבלי שעל פניו נעשה דבר בהיבטי האכיפה שהחלטה עוסקת בהם.

1. למיטב ידיעתנו התקנים שהוקצו בהחלטה לגורמי האכיפה והפיקוח ברשות האוכלוסין וההגירה ובמשרד העבודה נותרו לא מאויישים, וזאת בשל תנאי השכר וההעסקה שנלווים להם, שמזה שנים אנו מתריעים על כך שהם מובילים לתת איוש של תקנים קיימים. עוד לפני החלטה 1752 חלק ניכר מהתקנים בגופים אלו היו לא מאויישים, והדברים היו ידועים לממשלה היטב. בנוסף, לפחות במינהל הסדרה ואכיפה שבמשרד העבודה, להבנתנו אפילו לא פורסמו עדיין המכרזים הנדרשים לאיוש התקנים, ואין לדעת מתי בכלל תעלה שאלת האיוש. עוד נציין שמספר התקנים שבמינהל ההסדרה והאכיפה שבמשרד העבודה, לא עומד בקריטריונים בינלאומיים (יחס של מפקח אחד ל-11 אלף עובדים), אפילו לאחר הקצאת התקנים הנוספים, ככל שאלו אכן יוקצו ואפילו אם יאוישו.

2. לצד זאת, גופים קריטיים לאכיפת הדין וזכויות העובדים כלל לא קיבלו תקנים בהחלטת הממשלה. כך ביחס למינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד העבודה, שסובל אף הוא מתת תקינה וזאת שעה שרבים ממהגרי העבודה מוזמנים לעבודה בענפי הבנייה, התעשייה והחקלאות ונמצאים בסיכון מוגבר לתאונות עבודה ומחלות מקצוע; כך ביחס למשטרת ישראל, שאמונה על אכיפת עבירות כגון עיכוב דרכונים או סחר בבני אדם למטרות עבודה, ושבחוליית הסחר בבני אדם שהקימה יש שני תקנים בלבד. נציין בהקשר זה שמשטרת ישראל הייתה אמורה להגדיל תקנים ולגבש תוכניות עבודה בנושא עוד מכוח התכנית הלאומית למאבק בסחר בבני אדם שאומצה בהחלטת הממשלה מס' 1862 משנת 2022, אך למיטב ידיעתנו דבר לא נעשה מאז.

3. ביחס למשרדים אחרים, יעוד התקינה שכן הוקצתה בהחלטת הממשלה (ושכאמור לא אוישה) לא הוגדר ונותר עמום ופתוח לפרשנויות. כך למשל, לא ברור האם התקנים הניתנים לפרקליטות יועדו לפרקליטות הפלילית או האזרחית; או כמה מהתקנים הניתנים למינהל אכיפה וזרים ברשות האוכלוסין וההגירה מיועדים בעצם לאגף אכיפה על מעסיקים (נתוני הרשות מהשנים הקודמות לימדו שרק בין 10% ל-30% ממשאבי הרשות הושקעו בענפים שבהם הועסקו למעלה מ-200,000 מהגרי עבודה ועובדים פלסטינים שהוזמנו לעבוד בישראל כדין).

4. בנוסף, למיטב ידיעתנו עדיין לא הוקם הצוות בין-משרדי לפי ס' 4 להחלטת הממשלה בנושא בחינת יישום האכיפה וכלי האכיפה הקיימים ביחס לזכויות עובדים זרים; למיטב ידיעתנו

ועדת המנכ"לים לעניין עובדים זרים טרם קיימה דיון בתוכניות האכיפה והפיקוח השנתיות לפי סעיף 3 להחלטה; ולמעשה כלל לא ברור האם תכניות כאמור גובשו והאם הן תקפות. לא למותר לציין בהקשר זה, שלפחות עד כה מדיניות האכיפה של משרד העבודה ורשות האוכלוסין וההגירה ביחס להפרת זכויות עובדים זרים הייתה רפה ביותר בלשון המעטה: העדפת סנקציות רפות בלבד גם במקרים של הפרות חמורות והסתפקות באזהרות והתרעות. זאת, אגב, שעה שמהגרי העבודה ממשיכים להוות חלק ניכר מהרוגי הירי הרקטי על ישראל, והם ממשיכים להיות מועסקים ביישובים שפוננו לגמרי מיושביהם, בהתאם או שלא בהתאם להנחיות פיקוד העורף (למיטב ידיעתנו לא נעשית אכיפה ביחס להעסקתם בניגוד להנחיות פיקוד העורף).

5. בזמן שמדינת ישראל משקיעה את משאביה בהחלטות על פרימת ההסכמים הביטורליים והחזרתם של דמי התיווך האסורים בדמות "מסלולים פרטיים", שבינתיים קשה למצוא את המעסיקים ששבעו רצון מהם, נראה שדבר לא נעשה ביחס להיבטי האכיפה שבהם משתמשים כעת מקבלי ההחלטות כבמילת קסם, מענה לכל חשש. לא זו בלבד שהיבטי האכיפה אינם רלוונטיים לתופעת דמי התיווך, שהניסיון מלמד שלא ניתן לאוכפם בדיעבד עם כל התקנים שבעולם מכיוון שקורבנותיהם יסרבו לשתף פעולה עם גורמי החקירה; אלא שגם בהיבטים אחרים, שבהם אכיפה כן רלוונטית, מדובר בהבטחה ריקה, שכן הלכה למעשה נראה שלא עומד מאחוריה דבר.

6. המדינה אינה ערוכה להגעתם של מאות האלפים שהיא מתכננת להזמין לכאן, ושלמעלה מ-100 אלף מהם כבר עובדים בישראל, ונראה שהיערכות כזו אף אינה בראש מעייניה. ניתן רק להניח שהגדלת מספר העובדים הפגיעים, לצד דילול כוח האדם והמשאבים ומדיניות האכיפה הרפה, יביאו בתורם להתרחבות הפרות זכויות שידחו אנשים לעבודה לא מתועדת, ירתיעו עובדים חדשים מלהגיע לישראל, ושמא אף ישפיעו על דירוגה של ישראל במדד השנתי של מחלקת המדינה האמריקאית בנוגע למאבק בסחר בבני אדם.

7. למעשה, נראה שפעולות האכיפה היחידות שנקטות בידי המדינה הן מצד רשות האוכלוסין וההגירה ביחס למי שנתפס עובד בניגוד לתנאי אשרתו, אז הדבר מוביל באופן כמעט מיידי למעצר וגירוש ללא כל התחשבות בנסיבות בגינן עזב את המעסיק או הענף שאליהם הגיע וללא נקיטת אמצעי אכיפה נגד המעסיקים. מובן, כי כל שמדיניות זו משרתת הוא הבאת עובדים פגיעים נוספים במקומם, לאותם מקומות עבודה בדיוק, גם אם חלקם היו פוגעניים בעליל.